

Hana Durdová

1. semestr

kombinované studium

studijní směr: Ekonomika a řízení

nestátních neziskových organizací

POT - Nezisková organizace

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V TŘEBÍČI

Dne 6. dubna 1885 vznikl Spolek pro zakládání knihoven v Třebíči a okolí, který ještě téhož roku založil Knihovnu pro lid, jejíž činnost nebyla od té doby nikdy přerušena. Byla to první veřejná knihovna v Třebíči a jedna z prvních na Moravě. První fondy Knihovny pro lid sestávaly především z darů čtenářů a třebíčských knihkupců.

Po první světové válce byla přejmenována na Husovu veřejnou knihovnu a převzala funkci obecní knihovny ve smyslu zákona o veřejných knihovnách z roku 1919.

Roku 1931 pocítila knihovna první důsledky hospodářské krize, když jí začala být uzákoněná dotace vyplácena s několikaměsíčním zpožděním a o rok později byla snížena na polovinu příslušné částky. Tato situace trvala až do roku 1935. Knihovna však, i přes finanční potíže, po celou dobu vydávala každý měsíc svůj vlastní časopis nazvaný Čtenář, jehož posláním bylo pomoci čtenářům při výběru literatury.

V roce 1959 vešel v platnost zákon o jednotné soustavě knihoven, který znamenal pro knihovny v okresním městě povinnost stát se centrem knihovnických služeb. Řada knihoven v dalších obcích byla profesionalizována a třebíčská knihovna jim poskytovala odbornou pomoc. Postupně byl vybudován střediskový systém, který vyvrcholil v roce 1978 úplnou centralizací knihoven. 1. ledna 1979 začala tehdy již okresní knihovna s centrálním nákupem knih pro téměř 200 knihoven v celém okrese. Samotná okresní knihovna otevřela některá nová oddělení.

80. léta byla ve znamení založení tří poboček v okrajových částech města a jedné v areálu tehdy budované Jaderné elektrárny Dukovany.

K dalším výrazným změnám došlo po roce 1989. Knihovna byla přestěhována do zrekonstruovaných prostor svého prvního působiště a byl zrušen centralizovaný systém.

Dne 1. 2. 1996 Městské zastupitelstvo města Třebíče rozhodlo usnesením č. 11, které nabylo účinnosti dne 2. 2. 1996, o změně názvu z „Okresní knihovna v Třebíči“ na současný název „Městská knihovna v Třebíči“.

Jelikož se potřeby klientů Městské knihovny v Třebíči v závislosti na čase měnily, musela knihovna na tyto změny reagovat a přistoupit k řadě inovačních opatření. Jednou z podstatných změn, která významným způsobem pomohla čtenářům urychlit vyhledávání knih, byl přechod z kartotékového systému vyhledávání knih na on-line systém. V prostorách knihovny byly nainstalovány počítače, pomocí nichž si čtenář v krátkém časovém intervalu může vyhledat údaje o požadovaném titulu (v jaké sekci je umístěn, kolik má knihovna k dispozici výtisků, kolik z nich je vypůjčeno atd.) Protože má knihovna stále velký počet čtenářů z řad starší generace, kartotékový systém je jim stále k dispozici i nyní.

Dalším významným krokem bylo založení hudebního oddělení, o jehož službách budu blíže pojednávat později, čímž knihovna reagovala na úbytek zájemců o její služby z řad zejména mladých lidí.

V současné době působí Městská knihovna v Třebíči jako příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je město Třebíč. Knihovna má právní subjektivitu, v právních vztazích tedy jedná svým jménem. Jejím statutárním orgánem je ředitel, kterého do funkce jmenuje a odvolává zřizovatel knihovny. Městská knihovna v Třebíči je zřízena na dobu neurčitou.

Základním účelem a předmětem činnosti Městské knihovny v Třebíči je zabezpečovat všem fyzickým a právnickým osobám (žijícím nebo se sídlem především ve městě Třebíči) přístup ke kulturním hodnotám a informacím obsaženým v knihovních fondech. Dále pak má svými knihovnickými a informačními službami přispívat ke zvyšování kulturních, vzdělanostních a mravních kvalit čtenářů.

Organizační struktura Městské knihovny v Třebíči

Organizační schéma Městské knihovny v Třebíči viz příloha

(Pramen: www.knihovnatr.cz)

Na **útvary služeb čtenářům** jsou poskytovány následující služby:

- **studovna a čítárna periodik:**
  - 20 miest k prezenčnímu studiu,
  - príruční fond převážně encyklopedického a přehledového charakteru, vybraná díla regionálního charakteru,
  - prezenční výpůjčky posledních 2 čísel periodik,
  - Internet pro veřejnost,
  - informace pro neziskový sektor,
  - rešerše (sopsis literatury na téma zadané klientem knihovny) atd.,
- **oddělení pro dospělé:**
  - registrace čtenářů od 15 let,
  - volný výběr beletrie a naučné literatury k absenčnímu půjčování,
  - volný výběr novin a časopisů,
  - regionální literatura,
  - rezervace půjčené literatury a meziknihovní výpůjční služby,
  - kopírování z fondu knihovny atd.,
- **hudební oddělení:**
  - absenční výpůjčky hudebních CD a jejich prezenční poslech,
  - speciální služby nevidomým a těžce zrakově postiženým,
  - zvukové knihy, počítač pro zrakově postižené,
  - besedy, přednášky,
- **dětské oddělení:**
  - knihy pro nejmenší děti, pohádky a příběhy,
  - poezie a říkanky,
  - beletrie pro starší děti,
  - naučná literatura pro děti,
  - dětské časopisy,

- Internet pro děti do 15 let zdarma atd.,
- **služby poskytované pobočkami na území města Třebíč** (pobočky Marijánka, Borovina a Hájek):
  - absenční půjčování beletrie, naučné literatury a periodik,
  - prezenční půjčování posledních čísel periodik,
  - kulturně výchovná činnost (exkurze, knihovnické lekce, besedy o literatuře pro školy a školky) atd.

Úkolem **útvary služeb knihovnám** je zajišťování regionálních funkcí knihovny. Vznik regionální funkce počal po roce 1989, kdy došlo k osamostatnění malých knihoven na vesnicích. Postupem času se ale došlo k závěru, že z hlediska kvality jimi poskytovaných služeb (jejich činnost závisela na místních zastupitelstvech, tudíž v některých případech docházelo ke snižování kvality poskytovaných služeb) bude lepší částečný návrat k dřívějšímu systému. Městské knihovny tak začaly vykonávat regionální funkci. V rámci plnění této funkce jsou poskytovány služby:

- poradenská a konzultační činnost,
- statistika,
- nákup knihovnických tiskopisů,
- pomoc při revizi a aktualizaci knihovnických fondů,
- sledování legislativních změn v oboru a následné seznámení knihoven a obecních úřadů s nimi,
- vzdělávání knihovníků, semináře a porady,
- průběžné seznamování s novinkami v oblasti knihovnictví,
- pomoc při zpracování grantů atd.

Městská knihovna v Třebíči se řídí zejména následujícími právními předpisy:

- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláška č. 505/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou územními samosprávnými celky, příspěvkovými organizacemi, státními fondy a organizačními složkami státu,
- české účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 505/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon),
- vyhláška ministerstva kultury č. 88/2002 Sb., k provedení knihovního zákona,
- nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.

Městská knihovna v Třebíči je příspěvkovou organizací zřízenou městem Třebíč, která hospodaří dle vlastního rozpočtu. Hospodaří s finančními prostředky získanými vlastní činností, s prostředky získanými z rozpočtu zřizovatele a s příspěvků a dary fyzických a právnických osob.

Finanční vztah k rozpočtu zřizovatele, hmotná zainteresovanost organizace, odvodové povinnosti a závazné

ukazatele pro hospodaření organizace jsou stanovovány vždy na každý rok zřizovatelem.

Od svého zřizovatele má povoleno vykonávat hospodářskou (doplňkovou) činnost, pro kterou jsou stanoveny podmínky:

- Je nutné dodržovat platné právní předpisy, především zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a daňové zákony.
- Příspěvková organizace plní bez omezení své hlavní úkoly stanovené zřizovatelem, pro které byla zřízena.
- Prostředky získané hospodářskou činností využije ke zkvalitnění své hlavní činnosti.
- Hospodářská činnost organizace je v účetnictví sledována odděleně od běžného hospodaření organizace.

Touto činností je nahodilý pronájem prostor knihovny. Zisku z této činnosti bylo dosaženo v letech 2001 (600,- Kč) a 2003 (3 800,- Kč). V roce 2002 nebyla vykonávána z důvodu nedostatečného zájmu. Zisk z doplňkové činnosti je nepatrný a používá se k pokrytí neinvestičních nákladů.

(Pramen: Interní materiály Městské knihovny v Třebíči)

Příjmy z vlastní činnosti

Dle zákona č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb je Městská knihovna v Třebíči oprávněna přijímat za poskytované služby úhradu skutečně vynaložených nákladů (a to nákladů spojených s evidencí uživatelů jejich služeb). Poplatky (mají charakter uživatelského poplatku) jsou tedy stanovovány na základě kalkulace.

V důsledku růstu nákladů došlo k 1. 1. 2004 k růstu poplatků za poskytované služby. A vzhledem k jejich dalšímu nárůstu se v budoucnu předpokládá jejich další zvyšování.

Ceník základních služeb viz příloha

⟨Pramen: www.knihovnatr.cz⟩

Vývoj tržeb má rostoucí charakter. Vliv na růst tržeb má jednak zvýšení poplatků, jednak i růst počtu návštěvníků knihovny.

Dotace

Jak již bylo výše uvedeno, kromě příspěvku od svého zřizovatele, tedy města Třebíč, které tvoří asi 91% z celkového financování knihovny, a příjmů z vlastní činnosti, získává Městská knihovna v Třebíči i různé dotace, a to např. od Ministerstva financí ČR či Ministerstva zdravotnictví ČR. Dále hospodaří s prostředky svých fondů, s peněžitými dary od fyzických a právnických osob, včetně peněžních prostředků poskytnutých ze zahraničí.

- Ze státního rozpočtu obdržela knihovna dotace např.: ministerstvo kultury poskytuje provozní dotace na projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti a dotace v rámci programu VISK (Veřejné informační služby knihoven),

jehož cílem je inovace veřejných informačních služeb knihoven na bázi informačních technologií; od ministerstva zdravotnictví obdržela knihovna v roce 2002 dotaci v rámci projektu „Zdravá strava“; dále pak získává státní dotaci na plnění regionální funkce, která k ní plyne z rozpočtu ministerstva kultury přes rozpočet kraje (její výše je na rozdíl od ostatních státních dotací daná a řídí se jednak počtem obyvatel, jednak počtem knihoven).

Dle nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven, může být dotace poskytnuta maximálně do výše 70% rozpočtovaných nákladů na realizaci projektu. Zbýlá část představuje spoluúčast knihovny na daném projektu.

- Výše příspěvku od zřizovatele se řídí schválených plánem, který je sestaven tak, aby byly pokryty náklady na mzdy, provoz, nákup knih, časopisů a další náklady.

Knihovna poskytuje velké množství služeb. Pořádá různé kurzy např. kurzy počítačové gramotnosti, kurzy pro ženy na mateřské dovolené atd. Dále jsou to různé přednášky a besedy se známými i méně známými spisovateli a hudebníky, čímž významným způsobem přispívá ke kulturní vzdělanosti obyvatel. Velké množství služeb knihovny je určeno dětem, každá pobočka má oddělení věnované speciálně jim. Jednou týdně pořádá knihovna exkurze pro základní školy, jejichž cílem je seznámit školáky se službami knihovny. Kvalitní služby pro děti jsou jednou z hlavních priorit knihovny, protože děti tvoří budoucí klientelu knihovny. V dnešní době počítačů, počítačových her a internetu je získávání nových klientů z řad dětí stále těžší a těžší.

Jako velice pozitivní lze hodnotit spolupráci knihovny s ostatními neziskovými organizacemi. Knihovna vlastní rozsáhlé

publikace věnující se problematice neziskového sektoru a pořádá různé akce, jejichž cílem je seznámit veřejnost s touto problematikou.

Knihovna vykazuje relativně vysoký pracovní kapitál, a to zejména díky dobře zvládnutým personálním otázkám.

Díky širokému spektru poskytovaných služeb se knihovně daří oslovit velké množství lidí různých věkových kategorií.

Na druhou stranu má knihovna nestabilní finanční základnu, příliš spoléhá na finanční prostředky získané od zřizovatele.

Její fundraisingové aktivity jsou nedostatečné, knihovna není aktivní ve vyhledávání nových finančních zdrojů.

System zpětné vazby je nedokonalý. Myslím si, že by knihovna měla tento systém zdokonalit, doporučila bych více se zajímat o to, jak klienti hodnotí její služby, a to například prostřednictvím ankety.

Je zřejmé, že pozitivní v tomto případě převažuje nad negativním, knihovně se daří uspokojit potřeby svých klientů. I když se počet jejích klientů neustále rozrůstá, daří se jí zachovat stále stejnou kvalitu svých služeb.

Organizace využívá efektivním způsobem své zdroje a rovněž splňuje cíle pro které byla určena.

Seznam příloh:

- 1) Organizační struktura Městské knihovny v Třebíči
- 2) Ceník služeb Městské knihovny v Třebíči

Prameny z nichž jsem čerpala:

- 1) Interní materiály Městské knihovny v Třebíči
- 2) Kronika Městské knihovny v Třebíči
- 3) www.knihovnatr.cz